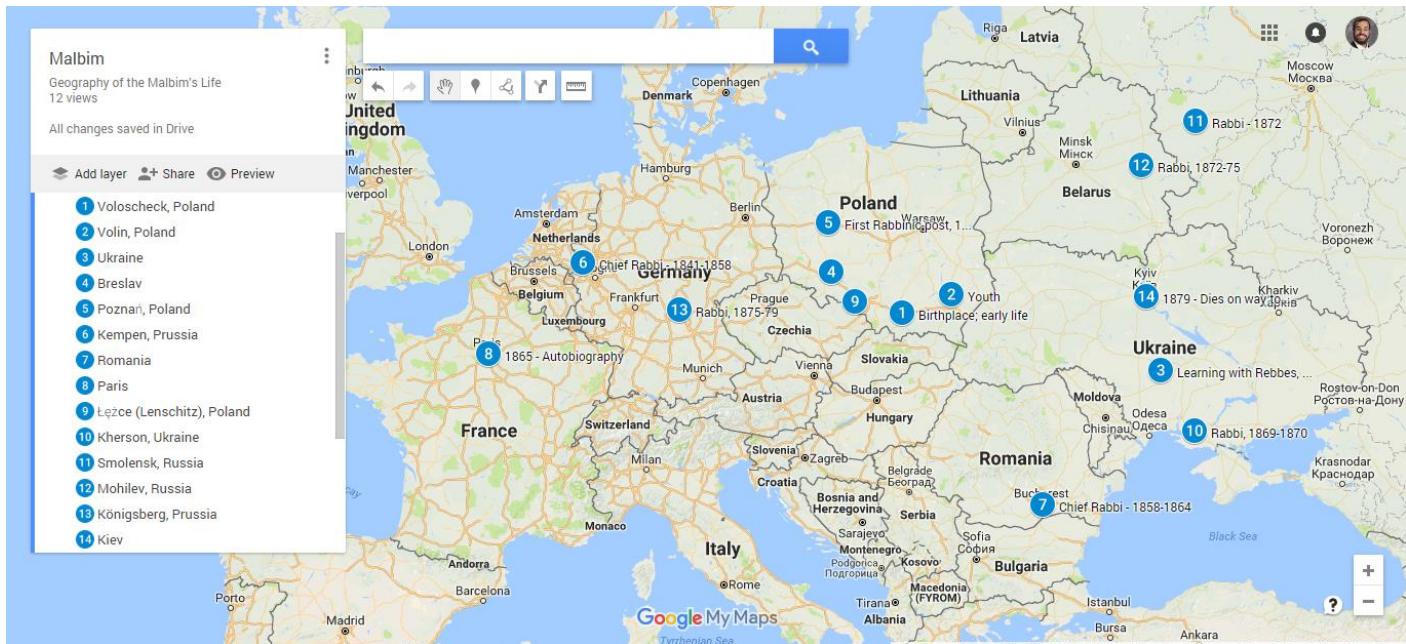

Much Misery, Much Accomplishment: The Life and Literary Approach of the Malbim

Leib Zalesch, SHAWL, August 11, 2018

Suggestions for Further Learning:

Cohen, Mordechai. "Me'ir Leib ben Yehi'el Mikha'el." YIVO Encyclopedia. www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Meir_Leib_ben_Yehiel_Mikhael

Geller, Ya'akov. "The Malbim: Leadership and Challenge as Reflected in his Introduction to Vayikra and His Torah Commentary 'Hatorah Vehamitzvah.'" Bar Ilan University, 1996. <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha/eng/vayikra/geller.html>

Wein, Berel. "The Challenge of Secularism: Rabbi Meir Leibish Malbim." MP3 Download. Undated. <http://www.rabbiwein.com/Rabbi-Meir-Leibish-Malbim-brThe-Challenge-of-SecularismbrFrom-the-Biography-Series-P608.html>

Weiser, Meir [Malbim]. "Yesodei Chachmat haGyon [יסודי חכמת הגיאון]," 1890 (posthumous). <http://hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=6910&st=&pgnum=4>

Yosher, Moshe. "Ha'Gaon Malbim: Chayav, Mishnato, Ma'avakav, U'mifalav." Jerusalem, 1980. Available on Otzar Hachachma database.

Rosenbloom, Noah. *Ha-Malbim: Parshanut, Philosophiah, Mada U-Mistorin Be-Kitvei Ha-Rav Meir Leibush Malbim* משנותו של המלכ"ם. Shaechter, Shol Zvi. Sorosky, Aaron. בסופה ובעשרה

Biography

1809-1825 – Early Struggles

1809 – Born right after Purim; only child

- Born in Voloschick, in Galicia – Poland-Austria border – Austro-Hungarian Empire
- “Meir Leibush ben Yechiel Michel” Weiser
- Malbim = “Weiser;” Romanian docs – Malbin (“whitener”)
- Father is well known around town, scholar

1815 – Father dies; mother marries Rav of town, Yehuda Leib, who learns with Malbim, but poor relationship

- Yehuda Leib has Rav Moshe Horowitz learn with Malbim

1822 – Age 13 – publishes book of poetry

- Read and wrote philosophy, drama, mathematics, philology
- Loved to write poetry as polemic; no one to learn with in town
- Genius – Great memory – Known as “Iluy of Volin” – “chevruta was my pen”

1823 – Age 14 – Marries widow Sarah, daughter of richest man in town

1825 – Age 16 – Divorced with son and daughter – leaves Volin out of shame – social stigma

1825-1840 – Early Wanderings – Ukraine, Wreschen

1825-1827 – Ukraine – Learns under Chassidic Rebbe, esp. Ziditchoiver Rebbe; father figure; learned Kabbalah – Rest of life, “whenever I had problems, I saw the Ziditchoiver”

1827-1828 – Wrote Artzot Hachaim, commentary to Orach Chaim section of Shulchan Aruch

- Three sections – a) Summaries and extensions; b) sources; c) analyses
- Went personally to Rav Akiva Eiger and Chatam Sofer and others for approbation, Receives them lavishly; they extol his greatness (See P. 13 of this packet)
- Chatam Sofer letter to Triest (“Don’t let the Malbim go!”)

1837 – Published Artzot Hachaim in Breslav, headquarters of early Reform

- Abraham Geiger wants to be on Beit Din; Malbim beats Geiger, becomes orator

1837-1840 – Needs livelihood to marry, so becomes Rav of Wreschen, near Posen

1837 – Marries 2nd time – Chaya Opochinsky – Daughter of wealthy businessman from Lunshitz

1839 – Raise incident – Breslav Maskilim make trouble; writes angry resignation letter, leaves

1839 – Publishes nine sermons as Artzot Hashalom

1840-1858 – Kempen – Tanach Commentary

1840-1858 – Chief Rabbi of Kempen in Prussia

1845 – Began “Mikraei Kodesh” commentary on Nach with commentary to Esther

- Felt that Tanach is the Aleph-Bet of being a Jew – Jews are ignorant of our own history

- **Tier 1:** Vocabulary – how to *read* Tanach, sentence structure, philology, grammar
- **Tier 2:** How Chazal’s words are built into the words themselves
- **Tier 3:** Philosophical ideas – Values – “How does G-d look at the world” (Wein)
- Disproof of Reform and Christianity

1849 – Published commentary to Yeshayahu, followed by Iyov and Shir Hashirim

1858-1864 – Chief Rabbi of Romania

1858 – Chief Rabbi of Romania (Bucharest)

- Received enthusiastically at first – Imposed new Halachic standards
- Trouble with sermons – “arms, cheeks, stomach;” “Vows usually paid by hands and Torah kissed with mouth, but you make vows with mouths and kiss Torah with hands.”
- Shochtim banned from slaughtering for Maskilim; two do anyway – Cherem
- Eruv incident (pots)
- Mishloach Manot incident
- Government stops recognizing the community; Malbim banned from preaching
- Always supported by Orthodox – Dr. M. Wertheimer convinces community to re-elect him as Chief Rabbi for two more years.

1860 – Publishes second volume of Artzot Hachaim, on Yoreh Deah

1862 – Only son from second marriage dies in childhood

1864 – Isaiah controversy; Erev Shabbat Parshat Zachor – arrested, brought in wagon to prison

March 18, 1864 – Maskilim persuade PM Michay Koglenitzeanu to deport him from Romania

- Policemen surround house, arrested him, placed him in a wagon – to prison in Georgiu
- After Shabbat – placed on ship sailing on the Danube and released at Bulgarian border in city of Ruschuk (Ruse) on condition he would never return to Romania
- Ruschuk – stayed with sephardic Hacham, Avraham ben Yisrael Rosanes
- Journeys to Constantinople to unsuccessfully protest injustice done to him
- Paris – pleads case before Adolphe Cremieux and Alliance Israelite Universelle
- Moses Montefiore petitions Romanian government to repeal deportation

1865-1879 – Later Wanderings and Death

1865 – Paris; publishes autobiography, including account of struggles in Bucharest

1866 – Left large wine business from relative – moves to Lenchitz – wife Chaya runs business with cousin, who soon embezzles business and flees (“I forgive him for the embezzlement, but not for making me have to go back into the Rabbinate”)

1867 – Publishes Mashal U’Melitzah, an allegorical drama in which piety beats wisdom

1867 – Started “HaTorah V’HaMitzvah” comm. on Chumash with Vayikra, finished set by 1876

- Mostly super-commentary on Midrash Halacha (Mechiltah, Sifra, Sifrei)
- Methodological introduction against Reform; *Ayelet Hashachar* – 613 grammar rules

1869-1870 – Back in Rabbinate – Kherson in Russia – Driven out by Maskilim

1870-1871 – Lunshitz in Poland – Fought with Chassidim and Maskilim

1872 – Smolensk – Driven out by Maskilim

1872-1875 – Mohilev in Russia

- Now expert in Agunot and divorce
- Spoke to large crowds; informed by Maskilim, warned by gov’t to stop preaching
- Blintzes story

1875-1879 – Rav in Koenigsberg in Prussia (Germany)

- Etrogim incident (demanded all come from Land of Israel)

1879 – Offered post of Chief Rabbi of New York – declines

- Refuses posts in Amsterdam, Paris, Uhal in Hungary, Grodno in Poland and Vilna

1879 – Accepts rabbinical post in Kremenchuk in Russia

- Falls ill, dies in Kiev on way to Kremenchuk on 1 Tishrei 1879 at age 69 – buried there

Hallmarks of the Malbim's Commentaries

1. Individually named commentaries for each book of Tanach
2. Two (or more) simultaneous commentaries (on Nach)
3. Integration of text and commentary (Bold/Non-bold)

ביאור העניין נחלות יהושע – מלבי"ם

השאלה

א (א) למה תאָר את משה בשם עבד ה', ואת יהושע בתואר משרת משה פה יותר מבקום וולתו: (ב) למה אמר לו משה עבדי מות והלא ידע זאת? ובכל

א (א) יהושע רצה לומר כי כל זמן משה היה לא היה אפשר שיהושע עברו את הירדן משני מעדים: א) לא היה אפשר שיהושע היה המזביה את העצבה בהרי משה. ב) לא היה העברת הירדן אפשר מפני השכונה שלא עברו משה את הירדן, אולם אחורי מות משה נסתלקו ב' המניות האלה, ولكن ויאמר ה' אל יהושע. ובאר כי יהושע זכה בגין לנבואה בגין להנחת העם מצד שהוא מושרת משה יותר ממלומודה, וקרא את משה בשם עבד ה' לאמר שם אחורי מותו נקרא בשם עבד ה'. כמו שאמרו הכינוי וכורום לברכה מה כאן עומר ומשמש אף שם עומר ומשמש. רצה לומר כי הצורך העסוק רק להשלים את עצמו הופסק עבורה בשעת מותה, אבל העסוק לשאלות הדור והדורות הבאים, הוא זוכה לדור אחרון, והעכורה המתמדת בסבתו נס אחורי מותו תקרה על שמו כמו שכחוב וזרקתו עומרת לעד. וזה שאמר שם אחורי מות משה היה עבד ה': (ב) משה עבדי מות. ואם כן נסתלקו ב' המניות הנכברים לעיל. (א) תחלה לא היה העברת הירדן אפשרי ועתה קום עברו את הירדן. (ב) תחלה לא היה אפשר שאותה תהיה בראש, ועתה קום עברו אותה בראש ובכל העם הזה אחידך (כי מבואר הוא שככל מקום שכך את הבני הוא

4. Relevance to Contemporary Society

שמעואל א פרק ח פסוק יט

וַיֹּאמֶן קָעֵם לְשָׁמֵעַ בְּקֹול שְׁמוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ לֹא כִּי אִם מֶלֶךְ יְהִי עָלֵינוּ:

The nation refused to listen to the voice of Shmuel, and they said, "No! For he will be a *king* over us."

פירוש המלבי"ם בספר שמעואל א פרק ח פסוק יט

"And they refused." Shmuel had hoped that they would retract their idea and not want a king. But they said, "No," meaning, "Not like your words, that the king will be a despotic ruler who doesn't submit himself to the religion of the Torah and its laws." For such a person is not called a "king" but rather a "despotic ruler." The definition of a *king* is that he is chosen from the nation, and the definition of a *ruler* is someone who rules over them with force. Their leader would not be a ruler but rather a king – "we will not be subservient to him like slaves, but rather he will be subservient to us, to lead us according to law and judgment."

שמעואל רצה על ידי כך שישובו מדעתם, ולא רצו. ויאמרו "לא", רוצה לומר, "לא דברך שיהיה מושל עירין בלתי נכנע לדת התורה ומשפטיה, זהה לא יקרא בשם "מלך" רק בשם "מושל עירין". כי גדר המלך הוא הנבחר מן העם וגדר המושל הוא הרודה בהם בחזקה. והוא לא יהיה מושל כי אם מלך יהיה, לא אנחנו נהייה משועבדים אליו, לעבדים, רק יהיה משועבד אליו, להניג אותנו כפי حق ומשפט:

5. Response to Christianity

ישעיהו פרק סו

(יז) הַמְּתַקְּשִׁים וְהַמְּטַפְּרִים אֶל כָּגֹנֹת אֶחָר אֶחָת בְּפִנֵּה אֶכְלִי בָּשָׂר הַקּוֹזֵר וְהַשְׁקֵץ וְהַעֲכֵר יְחִידָוָיו סְפָוָן אֶחָם ה': (יח) וְאַנְכִּי מַעֲשֵׂיכֶם וּמַחְשַׁבְתֶּיכֶם בָּאָה לְקַבֵּץ אֶת כָּל הָגּוֹיִם וְהַלְשָׁנוֹת וְכָאָו וְרָאו אֶת כְּבָוקִי:

(17) Those who prepare and purify themselves to go to the gardens (to serve idols), one group after the other into its midst, and those who eat from the meat of the pig, and the disgusting creatures, and the rodent – they will all perish together, so says Hashem. (18) And as for me, their actions and thoughts have come to me, so that all the nations and languages will be gathered; they will come and see my glory.

מלבי"ם ישעיהו פרק טו

(יז) **המתקדשים.** הנראים
כמתקדשים ומתחתרים, ומתחודדים
בגנות אחר אחת צורת עובדי כוכבים
העומדת בחור אצלם, שהוא לדעתם
אמצעות מצעת באלהות: (יח)
וְאַנְכִּי מַעֲשֵׂי בָּעֵלִי זֶה אַמְּנוֹנָה,
וּמַחְשַׁבְתֵּיכֶם וְאַמְּנוֹנָת הַנְּפָסַדְתָּ,
בָּאהֶה, לְמַעַן עַל יְדֵי זֶה וְיַתְקַבֵּצוּ כָּל
הַעֲבָדִי כּוֹכְבִים וְהַלְשׁוֹנוֹת, וְאֵז יְרַאוּ
אֶת כְּבוֹדִי וַיַּכְרִרוּ אֲחֵדוֹת הַיְיָ כִּי נְשָׁגֶב
שְׁמוֹ לְבָדוֹ:

(17) **Those who prepare themselves.** Who appear to prepare and purify themselves, and yet they engage in reflection in gardens about one who is a form of idol worship who stands among them, whom they think is an intermediary who is imbued with G-dliness. (18) **And as for me.** The actions of those who have this belief, and their thoughts and their belief systems which are lacking, have come (to me), in order that by this there will be gathered all idol worshipers and languages, and then they will see My glory and recognize the unity of Hashem – because His name will be raised up by itself.

6. Attention to Contemporary Science

And when it says on the fourth day “they will be luminaries,” this is because the luminaries weren’t created on the first day, rather their creation was on the fourth day. And my mind is not settled by this either. Because this is only correct according to the earlier astronomers who said that there are disks which all of the stars of the sky are attached to, and therefore it would be possible to say that when it says “the sky,” these are the disks which were created on the first day – and the sun, moon, and stars were created on the fourth day – and they are attached on their disks which is called “the firmament of the sky.” But the later astronomers have explained that there is no single disk at all, and rather the whole “army” in the sky goes around on their own disks spherically in the air, which is called “ether,” which fills up the whole physical world. And if this is so, then if He hadn’t yet created the stars, he hadn’t created anything, because there was nothing there that was created other than them! Furthermore, it has also been explained by the latest astronomers that even the stars of the sky and their “Orions” (?) are not made of a 5th element, as the earlier astronomers thought; rather those things which are not bright, like the moon and things similar to it, are composed from the same four elements as Earth. And if so, why was Earth created on the first day, and it was void and empty and dark, and the rest of the stars – their friends – were not created until the fourth day?!

מלבי"ם בראשית פרק א פסוק א

ומה שכותב ביום הרביעי “יהי
מְאוֹרֹת”, מפני שהמאורות לא נבראו
ביום הראשון, רק ברייאתם היה ביום
הרביעי. ודעתינו אינה נוחה גם מזה.
שזה יצדק לדעת הקדמוניים שהיו
אומרים שיש גלגלים במציאות
שבהם קבועים או חוזרים כל כוכבי
הسمים, ואם כן יש לומר מה שכתב
“את السمים”, הם הגלגלים שהם
nbraro בראשון, והמשמש והירח
והכוכביםnbraro בرابיעי, ונתלו
בגלגליהם שנקרא “רקייע השמים”.
אבל כבר ביררו האחרוניים שאין שום
גלגל במציאות כלל, רק כל צבא
הسمים סובבים על מעגליהם באוויר
ספררי, הנקרא “איתר” (ether)
המלא כל עולם העשייה. ואם כן, אם
לא ברא את הכוכבים, לא ברא
מאותה, כי אין שם דברnbraro זולות!
ועוד, שכבר התרבר בדברי התוכניות
האחרוניים, שגם כוכבי السمים
וכסיליהם אינם ממש חמיישי דעת
הקדמוניים. רק הבלתי מאירים, כמו
הירח והדבמה לו, הם מורכבים מdal'
יסודות כמו הארץ שלנו. ואם כן, למה
הארץ הוזתnbraro ביום הראשון,
והיתה תהו ובהו וחשך, ושאר הכוכבים
רעותיה לא נבראו עד יום הרביעי? ...

7. Integration of Derush into P'shat

8. Integration of His Own Life Experiences

Woman – The commentaries have already come to an agreement that there is in this section parable and poetry, and most of them interpret it about the soul (*nefesh*), and I agree with this. But in my opinion, it is speaking about the Hellenistic soul (*nefesh*), not the exalted soul (*neshama*) which rises up from the eternal world. I have already explained in the commentary to Tehillim (45) that, in the poetry there, it describes intelligence as a King who rules over a corpse, and the Hellenistic soul (*nefesh*) is compared there to a woman from Tzur who becomes engaged to the King “because she is a daughter of Tzur,” meaning to say she is of the substance that is foreign to spirituality. And when she begins to pay attention to the intelligence, she becomes engaged to it to be a wife. For she (the *nefesh*) is sometimes a good woman – if by her good nature, or through effort – and if she becomes prepared to accept the formations of wisdom and goodness and to go in the ways of wisdom and happiness, then she will be a woman of valor which the Pesukim praise and whom the Torah describes. But sometimes she is a bad woman, being someone whose inclinations lean toward every bad trait, and yet the intelligence is her master, meaning that there is always an internal struggle in her, and the two of them quarrel and fight in their tent because her ways are mixed up because of her bad tendencies in contrast to the advice of the honorable intelligence. There are those whose soul (*nefesh*) is prepared for good traits and characteristics from their birth, and some people learn to inculcate these positive traits through learning and practice. Concerning the first of these it says, “A woman of valor, who can find?” Because this is similar to finding a lost object without any hard work. And about the second it says, “And more than fine pearls is her value,” because someone who wants to purchase it through hard work and effort will find that it is more valuable than pearls, whose place is in the depths of the sea far away, and can only be found by going far away and going down into the depths of the waters. So too this takes a lot of time and much activity and to go deep down into the depths of the soul (*nefesh*) to bring out the praiseworthy powers which are hidden there in the depths and to draw them out to the outside.

פירוש המלבי"ם למשלי פרק לא
אשת – כבר הסכימו המפרשים שיש
במאמר זה משל ומליצה, ורובם
פירשו על הנפש, וכן דעתו בזה. רק
שלפי דעתו, ידבר על הנפש
ההוילאנית, לא הנשמה האנצלית
מרומי הנצחית. וכך בארתו בפירוש
תהלות (פרק מה) שבמליצתו שם תאר
את השכל כמלך המולך בגויה
(corpse), ואת הנפש ההוילאנית
המשיל שם לאשה בת צור אשר
ארשה (engaged) (מלך), כי היא בת
צור, רוצח לומר בת החומר שהוא
מבנה נכר אל הרוחניים. ובהתה
נשמעת אל השכל, יארוש אותה לו
לאשה, כי היא לפעמים אשה טובה
אם היא מוכנה בטבעה, או על ידי
השתדלות, לקבל צירוי החכמה
והטוב וללכת בדרכי החכמה
והאושר, ואז היא אשת חיל
שהכתוב משבחה והתורה נמשלה
בזה. ולפעמים היא אשה רעה במני
שנפשו נוטה לכל מדה רעה, והשכל
בעלה, יש לומר עמה תמיד מלחמה
פנימית, וינצטו שניהם וירגנו באלהיהם
בהתה מושרכת דרכיה כפי טבעה
הروع למורות עני כבוח השכל ועצתו,
ויש מי שנפשו מוכנת למדות טובות
ותכונות מאושרות מתולדה, ויש מי
שנפשו תקנה מדות טובות ותכונות
מאושרות על ידי לימוד והרגל, על
הרשות אמר “אשת חיל מי ימצא”,
שהזה דומה כМОצא מציה בלי גיע
כפיהם; ועל השני אמר ורוחק מפניניהם
מכרה, שמי שרוצה לקנות אותה על
ידי عمل והשתדלות, היא רוחקה יותר
מפניניהם, שמקומם במציאות ים
רוחקים וצריך לעבור ימים רוחקים
ולרדת לעמקי מצולות, כן צריך על זה
זמן רב ומעשים רבים ולרדת לעמקי
ההום הנפש להוציא הכהות
המשמעות הנסתרים בה במצולותיה
ולדלותם על פני חזן:

9. Open Cannon – Tanach Bikiut (boxed words below point elsewhere)

ספר עזרא פרק א פסוק א

ובשנת אמת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' מפי ירמיה העיר ה' את רום פרש מלך פרס ויעבר קול בכל מלכוות וגם במקتاب לאמր:

And in the first year of King Koresh of Persia, when the word of Hashem spoken by Yirmiyahu was completed, Hashem aroused the spirit of King Koresh of Persia to issue a decree throughout his kingdom by word of mouth and in writing as follows.

Questions: (1) What is the connecting “וְ” of the word “and in the year” trying to teach us? How did Hashem light up his (Koresh’s) spirit? And why both orally and in a letter?

And in the first year of Koresh the King of Persia. Ezra, who wrote his own book and Divrei Hayamim (Chronicles), concludes at the end of Divrei Hayaim (II 36:20-23), “And he (Nevuchadnetzar) exiled the remaining people to Bavel, and they were for him and for his sons as slaves until the rise of the Persian Kingdom, until the end of what Hashem said to Yirmiyahu – “until the land pays back its Shemittah years.” As long as it lay desolate, it kept Shemittah, until seventy years were completed. And in the first year of King Koresh of Persia he passed his voice throughout his entire Kingdom and also in a letter, saying, “So says Koresh, King of Persia – all the Kingdoms of the Land Hashem, G-d of Heaven, has given to me, and He has appointed me to build for Him a house in Yerushalayim which is in Yehuda. Whoever among you is from His nation – Hashem should be with him; go up!” It is clear that the book of Ezra was written after Divrei Hayamim, and therefore he (Ezra) began his book with the same two Pesukim with which he had ended his previous book. That is why it says “And in the first year,” with a “וְ,” because this is a continuation of Divrei Hayamim. This means to say that the prophecy of Yirmiyahu was explicit that the end would be the destruction of Bavel, which is 70 years into the Kingdom of Bavel. However, due to the punishment that we would be exiled in Bavel for 70 years because we had been lax regarding Shemittah, the count needed to begin from the exile of Tzidkiyah, which was 18 years after the beginning of the Kingdom of Nevuchadnetzar, because from then the land was desolate, and it “paid back its Shemittah years.” This is what the angel revealed to Daniel in the third vision (9:24) by writing, “Seventy weeks have been decreed upon your people,” as we explained there. And that was why Daniel understood in his book that the calculation needed to reach the end of Yerushalayim’s period of destruction, as we explained there (9:2).

פירוש המלבי"ם – עזרא פרק א

השאלות: (א) על מה מורה וא"ו החיבור של מלחת ובשנתה? ומה העיר ה' את רום? ולמה קול ומכtab? ובשנת אמת לכורש מלך פרס, עזרא שכתב ספרו וספר דברי הימים סימן בסוף דברי הימים (ב' לוכ: כג), “וְנִיגָּל הַשְׁאָרִית מִן-הַחֲרֵב אֶל בָּבֶל וַיְהִי לוּ וְלֹכְנוּ לְעַבְדִּים עַד מֶלֶךְ יְרֵמִיָּה עַד רָצַח קָנָץ אֶת שְׁבָתוּמָה כֹּל יְמֵי קָשָׁה שְׁבָתוּה לְמִלְאֹות שְׁבָעִים שָׁבָה: ובשנת אמת לכורש מלך פרס לכלות דבר ה' בפי יְרֵמִיָּה שְׁעָר קָוָל בְּכָל-מֶלֶכוֹת שְׁבָתוּמָה כֹּל מֶלֶךְ מִן-לִי ה' אֱלֹהֵי הַשְׁמִים וְהוּא קָדֵעַ לְבָנּוֹת לוּ בֵּית בְּירֹשֶׁלָם אֲשֶׁר בִּיהִוָה מֵי בְּמִן מֶכֶל עַמּוּ ה' אֱלֹהֵינוּ עַמּוּ נַעֲלֵה: מִבְּאוֹר שְׁפָר עַזְרָא נִכְתֵּב אֶחָר סְפִרְךָ דְּבָרֵי הַיּוֹם, וְלֹכֶן הַתְּחִילָה סְפִרְךָ בְּשַׁנְיִם פְּסִוקִים הַאֲחַרְנוּם שְׁסִים סְפִרְךָ הַקּוֹדָם. לְכָן אָמֵר “ובשנת”, בּוּיוֹ, שְׂהָה הַמִּשְׁךָ סְפִרְךָ דְּבָרֵי הַיּוֹם [וכן דעת הר"א]. וּרְוֹצָה לוֹמֶר, כ"י נִבְוָאת יְרֵמִיה הִתְהַגֵּד שְׁתְּהִיה הַפְּקוּדָה בְּעֵת חֹרְבָן בְּבָבֶל, שְׂהָה אַחֲר שְׁבָעִים שָׁנָה לְמֶלֶכוֹת בְּבָבֶל, בְּמִבְואָר שְׁמָ כָּה בַּבָּבֶל; בְּטַבָּן; אָמֵן, לְפִי הַעֲנוֹשָׁה שְׁנָעַנְשׂוּ לְהִיּוֹת בְּגָלֹת שְׁבָעִים שָׁנָה בַּעֲבוּר בַּיְתָול הַשְׁמְטוֹת, הִיא צְרָךְ לְהַתְּחִיל הַחַשְׁבוֹן מְגָלוֹת צְדִקָהוּ שְׂהָה י"ח שָׁנָה אַחֲר הַתְּחִילָה מֶלֶכוֹת נִבְוָדָנָא צָרָר, שָׁמָאוּ הִתְהַגֵּד שְׁמָה וּרְצָחָה אֶת שְׁבָתוֹתָה, “וכמו שְׁגָלָה הַמֶּלֶךְ זָאת לְדִנְיָאֵל בְּמִחוֹת הַגָּל (ט' כ"ד) בְּמָה שְׁבָtab "שְׁבָעִים שְׁבָעִים נָוְתָךְ עַל עַמְךָ" כְּמו שְׁפִירָיו שָׁם, וְלֹכֶן הַבִּין דִנְיָאֵל בְּסְפָרְךָ שְׁהַחֲשָׁבָנוּ צָרֵךְ לְהִיּוֹת לְמִלְאָת לְחַרְבָּות יְרוּשָׁלָם, בְּמָוֹשְׁבָת שָׁם (ט' ב:ב).

And both of them were fulfilled, because when Hashem finished speaking through Yirmiyahu, Hashem aroused the spirit of Koresh, in the first year of his Kingship, and he gave the command that they should return to Yerushalayim, and build the Beit Hamikdash, but it was only a command to fulfill what Yirmiyahu had written, that after 70 years in Bavel “I will establish on all of you my good word *to return you to this place.*” However, he did not say that he would build the Beit Hamikdash at that time, as that was still not the right time, but only after 18 more years, to complete 70 years since the destruction of Yerushalayim, because then it would be finished with its atonement for the sin of the lapsed Shemittah years. But if he (Koresh) had not given permission to build the Beit Hamikdash, they would not have gone back from the exile (Bavel), so Hashem inspired him to tell the Jews that they could rebuild the Beit Hamikdash, and that was what led many of them to return from Bavel in fulfillment of the words of Yirmiyahu. And then the building was suspended until the second year of Daryavesh, who renewed their permission, and “until the land paid back its Shemittah years” had been fulfilled.

ושניהם נתקיימו, שלמלאת דבר ה' בפי ירמיה, העיר ה' את רוח כורש, בשנת אחת למלכו, ונתן פקודה לשינויו לירושלים, ויבנו המקדש, והוא רק פקודה למלאת מה כתוב **ירמיה** שבמלאת שבעים שנה של כל "והקימות עלייכם דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה", ולא יעד שם שיבנה המקדש אז, שזה לא היה זמנו עתה, רק י"ח שנה אחר זה למלאת שבעים שנה לחורבת ירושלים, שאז יגמר מכפירה בעון השמיטות, רק שאם לא היה נזון רשיון לבנות המקדש לא היו שבין מן הגולת, העיר ה' את רוחו שיתן רשיון לבנות המקדש, ועל ידי כך שבבו רבי מbabel ונתקימיו דברי ירמיה, ואחר כך נתבטל הבניין עד שנת שיתים לדריש שוחר ונתן רשות ונתקימים "עד רצחה הארץ את שבתויה".

ספר ירמיה פרק כה פסוק יב – וזה במלאת שבעים שנה אפקד על מלך בבל ועל הגוי והוא נאם ה' זאת עזום ועל ארץ כשדים ושמתי אותו לשטמות עולם:

(12) It will be after 70 years (of serving Bavel as slaves), I will punish the King of Bavel and that nation, says Hashem, for their sins, and the Land of Kasdim, **and it will be desolate forever.**

ספר ירמיה פרק כט פסוק י – כי כה אמר ה' כי לפי מלאת לבל שבעים שנה אפקד אתכם ותקמתי עליכם את דברי הטווב להשיב אתכם אל השם קוזה:

(10) For so says Hashem, when 70 years of Bavel are completed, I will revisit you and fulfill for you my good words **to return you to this place.**

ספר דניאל פרק ט פסוק ב – בשנת אחת למלכו אני דניאל בימי בספרים מס' ה' שגניהם אשר קינה דבר ה' אל ירמיה בקניא לאלוות להרבות ירושלם שבעים שנה:

(2) In the first year of his (Daryavesh's) Kingdom I, Daniel, examined in scrolls the number of years Hashem told Yirmiyah the Navi, to complete **after Yerushalayim's destruction** 70 years.

Source	Beginning of 70 years	End of 70 years
ירמיה כה:יב	Nevuchadnetzar ascends to power	Belshatzar dies; Destruction of Bavel
ירמיה כט:ו	Nevuchadnetzar ascends to power	Return of the Jews (=Beit Hamikdash)
דניאל ט:ב	Destruction of Yerushalayim – 18 th yr. of Nevuchadnetzar	Rebuilding of the Beit Hamikdash

1	18	70	88
Nevuchadnetzar in power	Tzidkiyah exiled; Land desolate	Belshatzar dies; Jews return	Beit Hamikdash

Malbim Online – For Free!

cb

SEFARIA

X Exodus 32 ▾ AK

LOADING...

32

וְרֹא הַעַם כִּי-בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לְרֹדֶת מִן-הַהָר וַיִּקְהַל הַעַם עַל-אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אָלֹהִים
קָוָם עֲשֵׂה-לֵנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יָלֹכוּ לִפְנֵינוּ כִּי-זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעַלְנוּ
מְאָרֶץ מִצְרָיִם לֹא יָדַעַנוּ מָה-הִיא לֹא

When the people saw that Moses was so long in coming down from the mountain, the people gathered against Aaron and said to him, "Come, make us a god who shall go before us, for that man Moses, who brought us from the land of Egypt—we do not know what has happened to him."

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פְּרֻקֵו נָזְמי הַזָּבֵב אֲשֶׁר בָּאוּנִי נְשִׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנָתִיכֶם

1

2

◀ Resources

Bekhor Shor (2)

Chizkuni (4)

Chomat Anakh on Torah

Daat Zkenim (1)

HaKtav VeHaKabalah (3)

Haamek Davar (5)

JPS

Kitzur Baal Haturim (2)

Kli Yakar (9)

Malbim (1)

פירושים

מאתה שי ☐	ר' יהודית ☐	רבבייע ☐	מודרשי הילכה ☐
ליקוט העורות מסורה ☐	מנחת יהודית ☐	ליקוט מכתבי הרמב"ם ☐	תורוט אינקלול ☐
אור החיטים ☐	דעת זקנים ☐	ר' בבר שור ☐	תרומות המיוחס ליתנון ☐
ר' יישו דגוניו ☐	ר' אבן נספי ☐	פרידוש מזוהמי צדקה ☐	וחותם ירושלמי ☐
כתב והקבלה ☐	ר' לבבג ☐	ליקוט מהכינוי צרפת ☐	ר' סעדיה גאון ☐
שדי"ל ☐	מורחו ☐	ר' רדיק ☐	ר' יהודית אבן בלעם ☐
מלבדים ☒	גרא אריה ☐	ר' רדי ☐	רשאי ☐
נצח"ב ☐	שפטו הכהנים ☐	ר' אברהם בן הרמב"ם ☐	ר' קרא ☐
וואיל משה ☐	ר' ע"ש ספרדנו ☐	חוקני ☐	רשביים ☐
ר"ש חומפנ ☐	כלוי וקר ☐	רביבע ☐	דיוקנות לשרב"ם ☐

הערות

שינויי נוסחה חציג העורות בשולי הטקסט מקורות וביאורים חציג העורות על הפסוקים

הסר הכל בחר הכל בחר הכל אישור ביטול

From Malbim's Introduction to His Chumash Commentary

(Appears at the beginning of Vayikra)

הקדמת המלבי"ם בספר ויקרא

■ Reclaiming the Veracity of Torah Sheb'al Peh

בפירוש זהה סלתי דרך חדש, נادر בקודש, דברי רבותינו בקבלה, על פי יסוד הלשון ועל פי יסוד המליצה והגיאון, בדרכים חדשים מופלאים ומוסלאים. בו הראיתי ובררתי כי היה ביד חז"ל אוצרות וחושן ישועות מלאים חכמה ודעת, היה בידם כללים גדולים ויסודות קבועים בדרכי הדקדוק ויסודי הלשון והגיאון, אשר רובם נעלמו ונסתורו מעין כל חכמי לבב הבאים אחריהם, ועל כן נעלמו דרכיהם ונתיבותיהם לא נודעו. הראיתי ובררתי במופתים נאמנים, כי הדבר השם הוא הפשט פשוט המוכרח והמוחטב בעומק הלשון וביסודות השפה העברית. וכל התורה המסורה בעל פה, הלא כתובה על ספר תורה אלקיים מפורש, ושום שכל יובנו במקרא את כל דברי הקבלה שנמסרה בסיני על פי כללי הלשון ודריכיו וגדרכיו על פי יסודים קבועים וברורים ואמתאים ... יתועדו יתראו פנים אל פנים, יקריבו ריבם יגשו עצמותיהם, יתוחחו ויבחנו וישמעו ויאמרו אמת, משה אמת ותורתו אמת וקבלה אמת, כולם נתנו מרועה אחד. את הכללים והיסודות הרימוטי תרומה, וסדרתים בהקדמה הנקרהת בשם "אלית השחר", ועלן בידי למספר תרי"ג כללים ...

■ Three Goals of the Commentary

... החיבור זהה היוצא אליכם הימים, יג'יך לכם תעלומות חכמה כי כפלים לתרשייה: **בצד אחד יצא לבאר ולפרש את דברי הספרא.** הוא הארמן החיבור הקדמון ישבו בו האימים לפנים. בו יסדו הבונים התנאים הראשונים מוסדות תורה שבעל פה, ועמדו הקבלה במשניות ובריתות ערכיהם בסדר התורה ושמוריהם על הכתובים.

בצד השני בא לבאר את הכתובים כפי עומק הפשט וכפי יסוד הלשון ... שוקל כל מלאה, וכל מעגלי המליצה מפלס ... ובקר כל דבר וכל מאמר על פי מדות דקדוק ועל פי כללי המליצה והגיאון ... **בצד השלישי הוא הבירח התיכון המבריח מן הקצה אל הקצה.** ומחבר את הכתב והקבלה בלאוות והיה המשכן אחד, הוא מבאר דברי חכמים וחודותם דברי רבותינו בקבלהם על פי יסוד הלשון ועל פי יסוד המליצה והגיאון בדרכים חדשים מופלאים ומוסלאים. יראו הראויים וישכלו התועים כי היה ביד חז"ל אוצרות אידיות ובצורות. כללים גדוליםabis יסוד הדקדוק והגיאון יסודים קבועים כמסמורות נטועים ... **וכל דברי חז"ל מוכרים ומוטבעים בעומק הלשון וביסודות השפה העברית ...** וכל מעין יודע כי הפשט והדרוש איש אל עבר פניו ילכו יתפרק ולא יתלכו. הדבר זהה בלבד אשר הפליא את העם הזה הפלא פלא, ובני פריצי עמדו התנשאו להעמיד חזון ונכשלו, ויצאו מהם הקראים והמחיחסים אשר שברו על נתקו מוסרות ישחיתו עצומים ועם קדושים, הנה גם מן המשיכים יכשלו לצרף ולברר וללבן, ויפסחו על שתי הסעיפים, לפעמים יטה לבבם אל חכמת הלשון ואל פשוטי המקראות והיה הדרש בעיניהם לזרה ויקראו שמו מרה, ולפעמים ימשכו אחריו הדרש והקבלה וינאצו כל יודע הגיון וכל משים שכיל להבini במקרא, וינצטו שני האחים הפשט והדרוש ייחידי וירגנו באלהיהם ואין מושיע. וכאשר הייתה היתי בימי חרפי בראותי אני את החזון ואבקשה בינה נהיתי ונחליתי ימים ואוקום ואעשה את מלאכת המלך ואשתומם על המראה ואין להבין.

■ Response to Enlightenment

ויהי בשנת התר"ד ליצירה, קול כחולה שמענו צרה מבכירה. קול תורה ה' תתיפח תפאר כפיה, ודמעתה על לחיה כי בגדו בה רעה, כי נבערו קצת רע' אשכמנ' את ה' נאצ'ו. **ויתאספו להפר דת וחוקים ועל צפוני התייעצ'ו.** ויעלו רועים רבים הרועים ואוכלים את צאן מרעיהם, יכנו א"ע רבנים ודרשנים גם חזנים וזובחי עדתם, כל אלה חוברו אל עיר בראנשוויג אל עמק השדים, ויתפוצטו הcadims הריקים ויתראו הפלדים, ויתלקטו שועלים קטנים ובזנבותיהם אודים, ותצא אש ותאכל שמיר ושית, ותבער מגדי'ש ועד

קמה ועד כרם זית, ותבער בהיכל ה', ותבער בין הבדים ותלהט את ארון הברית, **ותאמר להשחית את לוחות האבנים, ותאמר לשורף כל מועד אל הארץ:** בימים ההם ובעת ההיא, ראייתי ונתנו על לביו כי עת לעשות לה', עת לעשות לTORAH שבכתב ושבעל פה חומה בצורה סכיב דלתים ובריח, ביל עלו בה פריצים ויחללו, אם לTORAH שבכתב אשר דומה העדה הרעה הזאת כאחד מספורי העמים הקדמוניים, ואת שירה ומליצותיה ערכו עם שיריו האמיר והוינו: אם לTORAH שבעל פה אשר הייתה בפיהם למשל ולשנינה, חששו בה ויאמרו לא היא. את חכמיה בז', ויאמרו כי לא ידעו פשוטות הכתובים, ואת דקוק הלשון לא היכרו, וכי הילכו בדרך עקש ופטלטל, יהיה ביניהם ללעג ולשחוק כל היום: מАЗ איזרתי גבר חלצ', ווחילו לחבר חברו על התנ"ר, אשר כבר הודיע דרכיו ושבילו בהקדמתו לפירוש ישעה וב"המברש" אשר הוצאתו לאור בשנת התרכ"ח:

■ Symbiosis of Peshat and Derush

ואל TORAH שבע"פ הcientific הסוכך, ובניתי לה מגדל עוז ומברך משגב, היא חברו הנוכחי, חציו כגבור משכיל לא ישוב ריקם, הוא ילחם את אויבי הקבלה בשער. אשפטו מלאה טענות וראיות נוכחות, ובא בז' האות והמוות כי TORAH הפה היא TORAH שנתנה מן השמיים, וכי כל דבר TORAH שבעל פה מוכראים ומוטבעים בפשט הכתוב ובעומק הלשון. וכי הדרוש הוא לבדוק הוא הפשט הפשט המיסוד כפי חוק הלשון האמייתים והברורים. וכל מקום אשר דרשו חז"ל איזה דרוש, יש שם איזה זר היוצא מכלל' במוקם ההוא לבדו, רק כן דרשו וכן פירשו בכמה מקומות אשר בא הזרות זהה CDMOVOT וצלמו, וכ"מ שתמצא דרושים רבים מקובצים במקום אחד הראתי כי בא הזרם והכפולים במספר הדרושים או שהפסק זהה נשנה בתורה כמספר הדרושים ההם: והנה בתרתי את דברי הספר לא סימנים כפי תוכן הדרושים היוצאים מהתכת הכתוב. כל מאמר הבניי על כל מיוחד, ויש לו שורש מיוחד בכתוב, נטעתו שורק בסימן בפני עצמו לשאת ענף ולעשות פרי. וכגון ערכתי פירוש התורה והמצואו במצרי ובסימני, את זה לעומת זה, מחזא מול מחזאה. בפירוש זהה יצאת כי חוקר בעינו וכותב את העולה במצודת שכלו, ועל הקורא לחבר את TORAH והמצוא בקרים, יחבר פירוש התורה (זו מקרא) והמצוא (זו משנה הספר) זה מול זה, איש באחיו ידובקו יתלכדו ולא יתפardo והיה המשכן אחד.

■ Relationship to Earlier Commentaries

... אולם הקורא אשר לא נסה לבדוק וברגין, לא יתחיל ל��ורות בהקדמת "אלית השחר", שם באו הכללים בדרך קצרה מאד, רק יקרא תחלת גוף הספר שם בא כל דבר בארץ ובראיות, ואבטח כי גוף הספר ידמה לכל איש אשר עינים לו כמתהלך בגין חמד ... גם לא בניתי דיק ומצור על המפרשים אשר קדמוני, להקשות על דבריהם ולסתור דעתם, כי באשר נתית מכל דברי המפרש מפני סבה כללית, שכפי דרכם באו דרשי החכמים במקורה, ולפי דרכי באו בכוונה ועל פי יסודות מוסדות, ועל כן רחק דרכי מדרך כל מי שקדמוני בכל ובפרט, لكن כבוד הראשונים גדול ונעלה ממד כפי דרכיהם, ומקום הינוחו לי מן השמים זהה חלק' ...

■ Derush as Antedote to Peshat

ברוב דברי הספר, ערכתי פירוש על המקרא, **למען הראות כי את אשר דקדקתי בכתב אשר היה לפלא בעני על פי השכל והעין, זה עצמו דקדקנו חכמי הספר, זהה הכריחם, לדרש את אשר דרשו** ... חותם בחודש האביב הוא חדש ניסן בשנים עשר בו. בשנת כת"ר פה באירוע. מאיר ליבוש מלבים

From Malbim's Introduction to His Nach Commentary

(Appeared at the beginning of Yeshayahu)

הקדמת המלבי"ם לספר ישעיהו

... הבואר הלא הוציאתי עתה לאור שמש על חזון ישעיהו, וכמוון החלקים אשר יבואו אחריו - אם רצון שוכני סנה יעדרני - הולך הוא בין בכלו בין בפרטיו במסלת הפשט הכבושה לרבים, מבקש את הדרך יותר קרוב להגעה בו אל אמתת כונת החוזה ברוח אליהם ומחשובותיו, כפי אשר יבקשונו מבקש האמת דורש הפשט הפשט אשר לו משפט הרכורה. אין מרחיק לכת בمعالגי הדורש, אין מעמיך לחפור בمعدר המחקר, אין משרש כל נזר ונטע משרשיו השתרש בם מימי קדם, אין אורג קורי עכבר לכסותם בם מעורמי דעתות או חכמות התחדרשו בדור האחורי. לא נמצא בו לא דרוש ולא מחקר, לא סוד ולא רמז, רק הפשט הפשט, וכל זאת נעו מעגליותיו מדרך המפרשים הידועים לנו עד הנה, ועומד נפרד נבדל מהם, כתורן על ראש ההר לבדנה.

■ Three Goals of the Commentary

עמדו התוך אשר הפירוש נשען עליהם, הם שלשה.
א) לא נמצא במליצות הנביאים כפל עניין במלות שונות, לא כפל עניין, לא כפל מאמר, ולא כפל מליצה, לא שני משפטים שענינים אחד, לא שני משלים שהנמשל אחד, ואך לא שתי מלות כפותו.
ב) לא נמצא במליצות הנביאים ובמאמריהם, הפשטיהם או הכהפולים, מלות או פעילים הונחו במקורה מבלתי כונה מיוחדת, עד שכל המלות והשמות והפעלים מהם הורכב כל מאמר, לא בלבד שם מוכרים לבא במאמר ההוא, כי גם לא היה אפשר להמליץ האלהי להניח תחתיה מלאה אחרת, כי כל מלות המליצה האלהית שקוולה במאזני החכמה והדעת, ערוכים ושמורים מנוונים וספורים במדת החכמה העלונה, אשר אך היא לבדה תשגיב בכחה לדבר כן.
ג) לא נמצא במליצות הנביאים **קליפה בלא תוך**, גויה בלא נשמה, לבוש בלא מתלבש, מאמר ריק מרעין נשגב, דברו לא תשכוו תבונה בו, כי דברות אלהים חיים כולן אל חי בקרבם, רוח חיים באפם, רוח אים אביר אדיר ונורא.
ההנחות האלה שלשตน אשר יסדו, יסוד מוסד אל מליצות והנביאים, אשר רוח ה' דבר בם ומולתו על לשונם, יודה בם כל מאמין כי רוח ה' דבר בפי הנביאים ומולתו על לשונם, כל מאמין בלבב שלם בלא לב ולב כי הם דברי אלהים חיים, היעלה על לבך כי הדבר הנשגב אשר צוה שמים ונבראו, ארץ ותעמד, אור ויה, היה בפי נביאו כבלו" הסחות לכסותם בם מעורמי השיר והמליצה?

■ The Challenge of Repetition

... אני לא ארכיך לכת עמרק, כי נפתח את ספר ישעיהו שאנו עוסקים עתה בבאורו: "הו", גוי חוטא, עם כבד עון, וכו', על אבן אחת שבעה ענינים? מה הבדל בין "גוי חוטא" ובין "עם כבד עון" ובין "זרע מרעים", וכן בין כל השבעה כפולים שבפסוק? וקראת הכתובים שאחורי, וכולם מושלמים משלש שלש כפולים – "כל ראש", "כל לבב", "מכף רגל?", "פצע", "חבורה", "מכה טריה?", "לא זרו", "לא חובשו", "לא רוככה?", "ארצכם", "עיריכם", "אדמתכם?", "כסוכה", "כמלונה", "כעיר?".
זאת שנית, למה בחר להניח שם "גוי" אצל "חוטא", ושם "עם" אצל "כבד"? "עון" ו"זרע" אצל מרעים, הלא כן יכול היה לומר "עם חוטא" "זרע חוטא" "בניהם חוטאים", "גוי כבד עון", "זרע כבד עון", וכן כולם? כן היה יכול להגיד "עצבו את קדוש ישראל, נאצו את ה"? ועתה תאמר כי נפלן המלות האלה מפי המליץ כפי הזמן, וזה הפרק ההנחה השנייה אשר הנחנו?
זאת שלישית, הכלים האלה ריקים מכל תוך, הדברים יגעים וכל רוח ורעיון ומושכל אין בקרבם? וכי יפגשך איש לועז, ויבקש כי תאמר לו בלשון עמו, "מה מצאת כתוב במרקאות האלה מן פסוק ד' עד י'?"
וז אם לא אויל שפטים אתה, לא תמצא להסביר לו רק "ה' דבר, ישראל הרבו לפשוע ולכן הוכו במכאוביים

וחרב ארצט! ואם ישאלך שנית, "ומה קראת מן פסוק ט"ז?" תענה "ה' אמר שנאתי קרבנותיכם, מועדיםיכם, בואכם חצרי, ותפלתכם!" שאלות אלה ישאלך לבבר עתה, אם לא חסר לך אתה, בכל פרשה ובכל אמר בכל הספר מראש עד סוף, ענית ואמרת פליאה דעת מני, נשגבא לא אוכל לה, לא אוכל כי חתום הוא, לא ידעת ספר.

■ The Importance of Words

... עד לא קרבתי אל המלאכה היקרה הזאת מלאכת הקודש לפרש ספרי ה' ולבארם, **יצאת תחלה לבקר** לתור ולדרוש על גדרי השמות והמלות והפעלים אשר באו **בספריו הקודש**, עד שיתברר לי גדריהם ומהותם בידיעה ברורה, והעין הזה השתרע כפי הדרישה על שמונה ענינים:

- [א] לחת גדר לכל שורש ושורש ...
- [ב] לבאר התחלפות כונת שורש מן השרשים לפי ייחוסו ...
- [ג] התחלפות הוראת הפעלים לפי צורת בנייהם ...
- [ד] הבדלי השמות והמלות והפעלים הנרדפים ...
- [ה] הסוגיות שיש לכל אחד מן הנרדפים שלא נמצא בזולתו ...
- [ו] השתנות הוראת כל השמות והפעלים כשבאו אצל ה' ...
- [ז] התחלפות הוראת השרשים בהשקל על המלות והפעלים שיתקשו עמהם במאמר ...
- [ח] קשר המאמרים והרכבתם וצירוף המשפטים וחבור המלות והסוגיות הנמצאים בשימוש הלשון ...

■ Layout of the Page

סדר המחברת – ... מלאתי בו שני טוריaben, הטור האחד **באור העניין**, והטור השני **באור המלות** ... בטור **באור העניין**, בארתי **כוונות הכתובים בפרט ובכלל**, כמעתיק ספר מלשון אל לשון קל וצח וברור, ומרחיב הדברים קצת להודיע הכוונה, הכהולים בבררתי באופן שיתראה לכל שאין בו כפל, אבל הנרדפים לא בבררתי ענייניהם בטור זהה, רק זכרתי ההבדל בסתם, וסמכתי כי בא רעהו הוא הטור השני וחקרו. ....

בטור **השני**, בארתי **כל השפות הנרדפים הנמצאים בכל פסוק, והודעתו הבדלים**, וגם בזה שמרת**י** חמשה תנאים.

- [א] **שלא** בארתי ורק **שני** השמות הנרדפים **שנזכרו בכתב זה**, לא יתר השמות שהם נרדפים עמהם, למשל (א, ד) מה בין עם וגוי? – ולא בארתי שם נרדף לאום, עד שבאת לסייע ל"ד, שם נרדפו גיים לאומנים אז הזכרתי נירדף לאום, וכן כולם.
- [ב] **לא** **הודעתו בכ"מ** רק ההבדל המוכרה **לצורך הבנת הכתוב שניי בברור**, לא כל פרטיה ההבדלים, למשל בפסוק למה תאמר יעקב ותדבר ישראל (מ) הזכרתי הבדל בין דבר ובין אמירה, ובאמת נמצא ביןיהם עוד הבדלים רבים אשר יתברא כ"א במקום הצריך, כי פה לא הזכרתי רק ההבדל הפרטיא הצריך לעניין שניי בו.
- [ג] **לא** **הארכתי בראיות**, כי הבאת ראייה אחת או שתים ...
- [ד] **במקום הראשון אשר פגעתינו שני נרדפים בברתי עניינם**, ולרוב הראיתי וצינתי שם יתר המיקומות שבאו בספר זהה, ושמותיהם מועטים בתנ"ר ציינתי כל מקומותם בתנ"ר למען יהיו לאחדים בידך ...
- [ה] **באור הנרדפים והגדירם הכריחני העניין** **לכתוב הדברים ברור המקומות בלשון חכמים**, ובשפת הפלוסופים ובעלי ההגון, כיطبع עניינים אלה מחייב זאת להליכם בלשון חכמים, גם תדע כי הגם שכבר קדמוני כמה חכמים לחתם הבדלים בשמות הנרדפים, אשר מקצת ספריהם ביד' והם ספר "גן געול" וספר "יריעות שלמה", בכל זאת לא סמכתי בזה על דברי שום אדם רק בחונתי כל דבר בעצמי ...

ואני תפלה ה' יגמר בעדי, ה' חסוך לעולם מעשי ידיך אל תרף: חותם י' כסלו התר"ה לפ"ק: מאיר ליבוש, מלבים, בתוך עמי אנכי יושב פה ק"ק קעטפין

ספר ארצות החיים

על ש"ע או"ח

חלק ראשון

ט סלסה ספרי נפקדים, סלס מילוט מורים,

א לב הארץ, לסון בטוט וכתרת מומתקים כבירות נסוקות לicut מכותם, ונסוף עליכם כל מחר מלחמו נסמי כליכס, גס כימור דניריכס, וטוגר נדול טל דיניס מחדתיס, מפי ספרי קדמוניים לו טות מחרוניס, לו הדר כסופטי מדעתוי, וכירוס צמחיות קטנות לכאן.

ב חמאריך לארץ, מילא מקום כל דין וסדרו, ווילט זס מלט כל מציאות למילפיס ורכותק צוילס ועוויס, הא כל טפיקי טסס, וכל נסחת מוארות ספריס, גס סגנורים גטכו פלפולים מרכיס כלען קה, לו נסיקת עין לדר, וכחוורט במנגנון ימלה מלה.

ג ארץ יהודה, נימור טל צו"ט בדרך פלפל נרמיכס, נמקרות צוות ומולחות, יקעננו בו הרכבי פלפלול ווקעלאסן גהראן גהאניס.

הסכנות הגאונים

הסכמה הרב הנאו
מלא ספרא חריף
שלשלת היוחשי
רב דק"ק

הסכתה הרב הנאו הנדול המפורה נ"י ע"ח פה"ח
צידיק וחסיר כקש"ת מוהר"ר משה סופר נ"ו,
רב ור"ט דק"ק פרעשבורג.

אכלע למחרין סמי נברט רכט, ס"ס קרכ קמלה"ג,
סמו פלט צטירס נחריפות וכקיימות וככל מלמת ממתכת,
כבוד מוהר"ר מאיר ליב נ"ו מדינכת רוסין, וטברט זמן
גריס טלה לבודק לענבר כנכמי, כי נרכי קער מרכיס
זימיס קדוטיס הלאו. לווי רמיות עדות גדולי יטהול מער
מליגיס מהו זטכמו, כננסתי עמו כבדרי קורס בעניניס
סוניס, ואפרט נחכומו טל ט"ט הו"מ כתיבת יד, ורמ"תוי כי
עדותם נסמן מהו זטכמו, ולט נפל דבר מהד מכל דניריכס קטוב
ווקעלאסן כהמ"ד כהנו זטכמו זטכמו זטכמו זטכמו זטכמו
וההר העדר, מ"ר

משל ומליצה

לְהַבִּין מַשָּׁל וּמְלִיצָה
רַבְּרִי חֲכָמִים וּחֲזָקָתָם (עמ' 4, 1.)

חכרים הרוב הנגוע הנஹול ברוב ההשבחות מஹול
שמו הנדרול בחרורה וחכמתה מליין נעים משורר נשגב מורה ר' מאר ללבוש מלכיים.

וכן בספר נמצאה להוליו לזר על יד
ר' יהיאל בריל 'מי'ל הלבננ

פה פאריש קפ"ר.

צתת חרכ"ז לפ"ק.

— 4 —

משל ומליצה.

תוכן טsha השיר וענינו. כ"ה ה"ב
המשל יספר, כי איש הארץ והודה, שט
עשיר, חשקה נפשו אילת האבבים, שטה חכמת
ויארש לה באמונה; אחריו בן עניר רוח שקי
וישנהה, ריעובה ויקח תחתיה אשה זונה, שטה
חצלה, ותכל. וחין על מהבביה, ותשקע
לענה ורוש עוני ואכיבונה בשכנת עברותה.
המליצה תחוה דעת, כי כל המבצל את התורה
מעשר סופו לבטלה טעוני, וכי נופת תטופה שפה
זהה ואחריתהمرة מלענה. —
שיר יתחלק לארכז'ת פערנות.

מערכה ראשונה.

המודברים הם:
עשיר, הארץ יהוה. מארץ יהוה. מארץ יהוה. מארץ יהוה.
תשוקת הלטודים, חותנו. חותנו. חותנו. חותנו.
יראה וחכמתה, שמי אחיזת בנות תשוקת הלטודים, חכמת
היא נורמת עבד, והות דעתך שנא.

פרק א

ימדי ההגנון

א) חכמת ההגנון (לאגיק) תלצר תורה וחוקים הכלולים של השכל (פערנונקט) והמחשבה (דען-קראפט).

ב) חכמת ההגנון, לא תשקיף בעינה על חמרי הרכבים והברלים, רק תבאר דרכי השכל ומנגנון, אופני עיון ומחשבותיו, וכך היא רק חכמת צוריות (איינע פראטעלע וויסטונגשאפט).

ג) נושא חכמת ההגנון הם חוקות דמחשבה ודריכה, או חוקי הציורים של האמתיות, כי נדר האמתה: הסכמה המושגים בשכל עם גושאים, וזה לא יודע רק על ידי מחשבה ועין.

ד) המקרים אשר טרם ישאכון חוקות דמחשבה הוא השכל עצמו, כפי מה שיתגלה ויראה בהכרות האדם והשנתו בדרכים מיוחדים. ואנחנו מצוירות אהד הישרל איד רהו רה יוילה רלוואר: רהו יעריש להמייהה

יסודי חכמת ההגנון

להנאון המפוזרם בכל קצו ארך מאור הנולא
רבע מאור ליבוש מלבים זיל

ערוך וספור עי אורייה ליבנארדן מהבר ספר משפט לשון עברי.

ומסלול ודרך, מורה בכייס ובירב היוי במושבת פחה תקה תי.

יאן לאו בעפז הואהשומת מהר כייך ליל הגאון המהבר זיל
על יי ייך זים אונעלגטן.

הווערטה הצעיר העממי
www.hebrewbooks.org
ע"ח חותם תספ

ווארשה

ברופס יסאי יהואל האלטער ווועטער, נאלעוק ז.

עמ' תר'ס לפ'ק

Ісодде хохматъ гагигонъ
т. в. элементарная логика

Составлено
М. Л. Мальбима,
В А Р И С В А 1900.

Типография М. И. Гальтера и Сыновъ, Налевки 7.

אל הקורא

~~~~~

קורא נכבר! הקפר הייך הוה תפָּקָן על ירך היום הוא ספר „חכמת ההגנון“ מעשה ידי הענק הגדול הנורא על כל סכיביו, אביך הרועים אשר עמו לישראל ברור אחרון. רכנו מאיר ליבוש מלבים זיל; אשר בעזם נדלו בחכמת תורתנו הקדושה ועטקו בה יומם ולילה, לא הגניח ירו נם מן החכמות החיצונית ויתן חלק נם לשכעה (הקדטונים חלקו את המדרעים לשבע חכמות), לטען דעת כל עמי הארץ כי החכמות אינו צורחות את האמונה. הספר הנכבר הוה איננו באור מלות ההגנון, בספרו של הרמב"ם זיל, כי אם באור חוקי ההגנון בעצםם. שיטה טפורה במלוטר החכמת הוואת שם לפנינו הטעבר זיל, שיטה ישירה הטענה איה ההלheid מן הקל אל הנכבר, ככל הספרים אשר חקרו במקצוע זה בלשונות העמים הנאורים. אך לדאכון לבנו גבר מחוק הספר חקרו פרקים אחדים אשר בלא ספק כללו את ייפוי ושלמותו שכבעים. — השפה אשר השתמש המחבר בגואר לבאר בה את החוקים והחוקים של החכמת הוואת, היא שפה עשרה טאד, לא פחות שפה טרברת בקרב נוי טשכיל. כל סכטאהו הופים וניוביה הגאנוים לקחו לא מלשונות יהודו וכוש חובל ווין, כי אם מתוך השפה העברית עצמה, ובכל זאת לא נבר בה סיטן עניינות וקוצר יד, כי לא פיהתת ולא הותירה על הרעיון אשר כוין המחבר לבאו אף כמלא השערת.